

Čoklík je ten, kdo se nechá přivázat

ROZHOVOR S Vítězslavem Dohnalem o dobročinných právnících, blokadě na Šumavě a menším zlu

Spoluzakladatel Ekologického právního servisu dnes v Česku popularizuje **pro bono (dobročinnou) advokacii**. Jako advokát v létě radil při blokadě proti kácení Šumavy.

TOMÁŠ NĚMEČEK

LN Proč jste odešel z Ekologického právního servisu?

Asi únava materiálu.

LN Ponorková nemoc v původní skupině otců zakladatelů?

Ne, spíš chuť zkusit, jestli to zvládnou v „komerčním světě“. Třeba další ze zakladatelů Martin Prokop je trestním soudcem v Táboře.

LN A pocítil jste ztrátu svobody? Dnešní programový ředitel Ekologického právního servisu Pavel Franc kdysi památně prohlásil, že není advokátem, protože by byl „čoklík, kterého si někdo name k poštekávání na jiné“.

Já jsem ani tenkrát nebyl tak vyhraněný jako on. Ale připouštím, že jsem si říkal, že možná nastane jakési „období nesvobody“. Ve skutečnosti však pro mě advokacie za ty tři roky byla skutečně svobodné povolání.

Pokud si dáte kritéria, zčásti pocitová a zčásti vědomá, pro koho chcete pracovat, pak se svými klienty tak z 80 procent názorově souzníte. A můžete s nimi dohodnout základní mantinely, třeba že o víkendech se kvůli drobnostem nevolá.

LN Co těch 20 procent, s nimiž ne-souzníte?

Část klientů si nevybírám, mám je přidělené ex offio. Teď jsme to zrovna probírali s našimi studenty Školy lidských práv, kteří namítali: Co když je ale klient skutečně zlý člověk?

Nechci tvrdit, že mám samé oběti okolností a rozvrácených rodin; jsou to třeba recidivisty, ale ne taková, že byste se jich bál. Mnozí z nich se přiznávají, jsou to spíš smutné příběhy nezvládnutých temných stránek ve vlastní duši.

LN Jaká jsou ta kritéria, podle kterých si vybíráte klienty?

Když jsem dělal v Ekologickém právním servisu, neodcházeli jsem nijak zhrzeně a je to pořád mě přeseštevovat k tomu, aby mu zařídil beztrestnost nebo co nejmenší pokutu, řekl bych – nezlobte se, ale to nedělám.

Také pokud někdo porušuje vědomě zákony pro svůj osobní prospěch a chce právníka k tomu, aby mu zařídil beztrestnost nebo co nejmenší pokutu, řekl bych – nezlobte se, ale to nedělám.

LN Smíte podle etického kodexu odmítnout klienta proto, že vás odpuzuje jeho jednání?

Kodex už nepřikazuje, že musíme vzít každého, kdo přijde. Podívejte se, já bych nechal ani právní zastupování města Tábor. Nikoli proto, že bych je považoval za nějak prohnílé, vůbec ne, ale nechci si svazovat ruce a omezovat si možnosti kritiky v komunální politice. Takže mě občas vyhledávají spíš lidé, kteří předpokládají, že se s městem nezapletu.

Čoklíkem se stává ten, kdo se nechá přivázat k bouři.

Co jsi to za pilíř komunity?

LN Prosadil jste, že na soutěži Právník roku se vyhláší také ocenění v kategorii „pro bono“. Kolik takových dobročinných právníků u nás je?

Netroufnu si odhadnout, ale do našeho projektu se zatím zapojilo kolem 45 kanceláří a advokátů.

LN Jak je přesně definujete: každý, kdo ve volném čase poskytuje právní služby zdarma?

Zahraničí definice jsou různé, třeba – *pracuje zdarma nebo za sníženou odměnu*. My ale nechceme, aby u práce za sníženou odměnu někdo nenamítl – no jo, pro bono, to jsou takové ty vaše kšeftíky... Takže naše definice zní, že 1) advokát

Nezlobte se, ale to nedělám. Pokud někdo porušuje vědomě zákony pro svůj osobní prospěch, pak bych jeho případ nebral.

FOTO LN - TOMÁŠ KRIST

udělá právní práci zdarma, a 2) dělá to, aniž musí. Nepočítá se tam tedy bezplatná právní pomoc v případech, kdy jste ustanovený soudem nebo určený komorou.

Máme také gentlemanskou dohodu, že pokud vysoudíte náhradu nákladů řízení, neměl byste si je nechat ani vy, ani klient, ale měly by jít na veřejně prospěšné účely.

Když jsem dělal v Ekologickém právním servisu a neodcházeli nijak zhrzeně, pak vím, že pracovat pro ČEZ asi nebudu nikdy

LN Vypozoroval jste, co mají tito advokáti společného?

V poslední době jsem často zaznamenával v různých obměnách větu, že někdo je unaven rutinní advokací třeba ve finančním právu. Hledají něco, kde by viděli jiný smysl, než má dosavadní práce.

Pomalou mezi nimi začínají převážovat samostatní advokáti nebo malé advokátní kanceláře. Regionálně je to hlavně Brno a Praha. Ale kromě Tábora třeba Frydek-Místek, kde je Jiří Kubala, v Plzni je doktorka Marková, zatím poslední oceněná na Právníkovi roku, další jsou v Hradci Králové, Břeclavi, Šumperku...

LN Patřili jste k propagátorům chystaného zákona o bezplatné právní pomoci. Jak to s ním teď po prázdninách vypadá?

To je kritické téma. Stagnuje. Byl velmi nepříznivý přijat v Legislativní radě vlády.

Obyčklá námitka je taková, že kvalitním poskytovatelem práv-

ních služeb může být z povahy věci jen advokát...

LN ... protože je pojištěný proti odpovědnosti za škodu a lze si na něj stěžovat komoře?

Pojištění je samozřejmě důležité, v tom souhlasím. Ale není to nic neřešitelného. Když do zákona napíšete, že poskytovatelé právní pomoci musí být pojištěni, tak prostě budou. Což v návrhu bylo. Kontrola kvality je věcný problém a je třeba se bavit o tom, jak „jiné subjekty“ kontrolovat a sankcionovat. S patnáctiletou zkušeností z neziskového sektoru a s tříletou ze samostatné advokacie nemohu říct, že by advokáti poskytovali výrazně kvalitnější služby, a neziskovky výrazně nekvalitnější.

Nemám nic proti tvrzení zkušenějších kolegů, že ochrana slabších patří k tradičnímu etosu advokacie. Předseda anglického Nejvyššího soudu lord Phillips říká, že když on sám v 60. či 70. letech začínal, advokát si nemohl dovolit nevízt člověka, který by neměl peníze. Odešli by mu totiž klienti, kteří ho platí: *Co jsi to za pilíř komunity, jsi studentý parchant, vezmeme si někoho, kdo s komunitou cítí.*

LN Zní to velice anglicky.

Předseda advokátní komory Martin Vychopeň prohlásil na kulatém stole o rozvoji pro bono advokacie, že si doma v Benešově nemůže dovolit nevízt případ chudé svobodné matky, protože by mu pak nenalili v hospodě. To je podobný případ.

Ale myslím, že etos ochrany slabších přešel v některých oblastech spíš do neziskového sektoru. Ti, kteří pomáhají chudákům, slabším, Romům, zdravotně postiženým, obětem diskriminace, jsou

často v první řadě neziskové organizace a až v druhé řadě advokáti – byt se to začíná promíchávat.

Blokáda byla shromáždění

LN V létě jste spolu s dalšími dělal právního poradce lidem okolo Hnutí Duha, kteří blokovali kácení v Národním parku Šumava. Jak vlastně s odstupem vypadá právní bilance?

Kdybyste se mě zeptal minulou středu, odpověděl bych, že úplně tristně. Z podnětů, které jsme podávali, nebyl zatím úspěšný žádný, většina se dodnes řeší.

Nicméně ve čtvrtek rozhodl Krajský soud v Plzni o poměrně zajímavé věci. Podíval se na blokadu pohledem, který dřív nikdo nenapadl – jestli se náhodou nejednalo o shromáždění.

LN Co by to znamenalo?

Tu kauzu vedli kolegové z Ligy lidských práv a já jim nechci upírat oprávněnou slávu a invenci.

Soud vyšel z toho, že ti lidé se shromáždili v lokalitě Ptačí potok kvůli projevení „politického“ názoru (tedy v širším smyslu slova: kvůli ovlivnění veřejných věcí) a tak to měla policie posuzovat.

LN Dobře, ale i když les je veřejný prostor, nemůžu se jen tak shromáždít na cizím pracovišti – v tomto případě pracovišti party dřevorubců.

Jenže shromažďovací právo, jedno z historicky nejstarších, se tradičně často uskutečňuje na úkor soukromých práv jiného, ať už majitele lesa nebo provozovatele komunikace. Musí se vážit, který zájem převládá; navíc lesy v národním parku nejsou soukromé. Policie se však vůbec nezabývala tím, jestli

u tohoto shromáždění existovaly zákonné důvody pro rozpuštění.

LN To ale kladete na strážníka z Pošumaví titánské nároky. Policista prostě viděl předběžné opatření klatovského soudu, jež zakazovalo Hnutí Duha organizovat blokadu.

To velmi stroze odůvodněné opatření klatovského soudu považují za špatné, protože pominulo nelegálnost celého kácení. Každopádně se soud zabýval tím, jestli má někdo právo organizovat blokadu, a tu zakázal. Nemohl zakázat shromáždění, a také ho nezakázal.

Překvapuje mě, kolik lidí se se sympatiemi staví na stranu moci. Když tři čtvrtiny lidí prohlásí – policie by je tam na Šumavě měla zmlátit.

LN Jak to má policista vědět, když ani specializované právníky předtím nenapadlo dívat se na celou akci jako na politické shromáždění?

V první linii měl samozřejmě konat obecní úřad, tedy chrabrý starosta z Modravy. Až pak policie.

Na druhou stranu: ani policie se nemůže tvářit, že ji to nenapadlo. Lidé, kteří se účastnili blokády, ji opakovaně upozorňovali na důvod protestu, totiž otázku zákonitosti kácení. A policie vždycky řekla: My posuzujeme přestupky, ale jestli je kácení v souladu se zákonem, to teprve šetříme.

LN Není to ale opravdu právně složitá otázka?

Životopis

Vítězslav Dohnal se narodil 26. ledna 1973. Vystudoval právnickou fakultu v Brně. V polovině 90. let spoluzakládal Ekologický právní servis, kde pracoval do roku 2008. Od roku 2003 vytvářel síť dobročinných právníků, známou dnes jako Pro bono aliance (je jejím ředitelem). Spolupracuje s fakultami v Brně, Olomouci a Praze na vzdělávání v oblasti lidských práv. Od roku 2008 je advokátem v Táboře. Je rozvedený, má syna.

Dát si dohromady čtyři paragrafy? Víte, nevyčítal bych policii, kdyby řekla – kácení je v pořádku, proto máme právo zasáhnout. Vyčítám jí, že opakovala „vše šetříme“ – a šetření trvá dodnes, už čtyři měsíce neřekla názor.

A moc odpovídá: Nedáme

LN Pořádáte pro úředníky samosprávy přednášky „Jak pořádit územní plán, aby ho soud nezrušil“. Co jim radíte?

Především: Nesazte se procesními kličkami vyhnout diskusi s lidmi. Nebo si zdánlivě ušetříte práci tím, že něco nebudete zdůvodňovat. Možná na vás tlačí starosta, že se má něco udělat rychle. Sazte se mu vysvětlit, že po zrušení soudem to budete dělat znovu, bude to dražší a potrvá to déle.

LN Na stránkách své kanceláře ve výřtu úspěchů uvádíte, že soud zrušil část pražského okruhu. Jak se u takových vítězství vyrovnáváte s tím, že stavba obchvatů, které by odvedly auta z měst, trvá déle?

To ale není vina klientů. Tento druh argumentace úplně odmítám: stěžujte si na radní, zastupitele, na Ředitelství silnic a dálnic, ale nikoli na lidi, kteří se brání proti tomu, že se jich dotkne chystaná stavba.

Někdy chtějí jen dílet opatření. V Praze-Suchole část svých klientů říká: *My jsme si tu kupovali byty v době, kdy se tunel plánoval delší a o sto metrů vzdálenější od našich bytů*. A najednou se tunel zkrátil a stavba se posunula směrem k nim. Nezpochybňuji okruh jako takový, nechtějí nic extravagantního. Čhtějí deset metrů tunelu. A jako odpověď slyší: Nedáme.

LN Je to obecná zkušenost?

Klienti – městské části, obce, vlastníci pozemků – vám často řeknou: *Ano, my víme, že ta stavba někde stát musí, a kdyby stála jinde, budou proti ní protestovat zase tamní lidé*. Ale co jim vadí, je mocenské přehlížení. Nikdo je neposlouchá, i když jen říkají – pojďte se zamyslet ještě i nad jiným řešením. Stavitelé buď řeknou, že alternativy už prověřovali (i když to není pravda), nebo nabídnou zřizlovanou, nereálnou variantu.

LN Jak myslíte, že to s pražským okruhem nakonec dopadne?

Jestli to bude pokračovat dál tak jako dosud, nepostaví ho ještě dlouho, protože vždycky prohrají u Nejvyššího správního soudu.

Čím dřív začnou posuzovat jiné varianty, tím dřív bude. Když se u soudu střetnou dvě stejně dobré studie o hluku, dva kvalitní posudky, budeme v mnohem těžší pozici.

Ale o to jde: aby i druhá strana mohla předložit své protipřímky, takže úřad – či soud – rozhodne, kdo má „větší pravdu“, kde je menší zlo. Protože je to často spíš menší zlo než větší dobro.

LN Přemýšlel jste nad tím, proč většinové naladění je proti „kverulantům“? Šumava byl konečným posledním názorným příkladem.

Překvapuje mě, kolik lidí se pociťově, sympatiemi staví na stranu moci. Když třeba tři čtvrtiny lidí prohlásí – policie by je tam na Šumavě měla zmlátit.

Je to pro mě nepochopitelné a nemilé, co to znamená. Možná je tenhle trochu servilní přístup k moci i v jiných postkomunistických zemích. Možná je to české unikum.